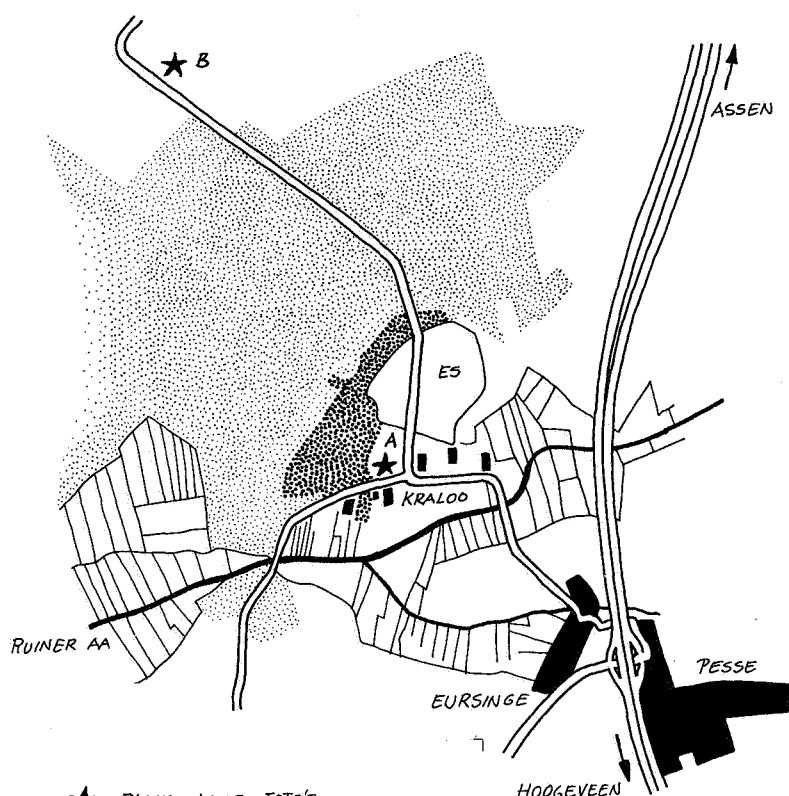

BOMENSTERFTE

IN DE PROVINCIE DRENTE

- ★ PLAATS WAAR FOTO'S
GEMAAKT ZIJN
A : 2, 3, 4, 5 EN 6
B : 9 EN 10
- HEIDE BOS

Fig 1

Drente is een bosrijke provincie. Een kenmerkende boom is de eik. Duizenden jaren geleden waren er al uitgestrekte bossen met eiken en deze bomen hebben zich tot in onze tijd uitstekend kunnen handhaven. Alleen in de laatste jaren gaat het helemaal mis. Als u weet waar u naar moet kijken dan zult u zien dat er geen eik gezond meer is.

B. A. Bennema

Om een eerste indruk te krijgen van de schade aan deze bomen gaan we naar Kraloo, een klein dorpje centraal in Drente gelegen (fig 1). Nog niet zo lang geleden is het tot beschermd dorpsgezicht verklaard. En terecht, want alles wat typisch Drents is uit de tijd van het esdorpenlandschap, is hier nog aanwezig. Het dorpje bestaat uit een aantal zeer fraaie en schilderachtig gelegen boerderijen, er is een es en een beekdal, de heide ligt vlakbij, er zijn houtwallen en er zijn veel eiken. Vooral in en rond het dorp komen imposante bomen voor.

Maar die imposante eiken zijn ernstig aangetast en er zijn al ettelijke doodgegaan. De foto's 2 tot en met 6 geven u er een beeld van. Al deze foto's zijn gemaakt op nog geen honderd meter afstand van elkaar op een weggetje in het centrum van Kraloo.

Op de foto's vallen vooral de dode en bijna dode bomen op. In feite is de situatie nog veel erger: ook met de eiken die nog wel blad dragen is het niet in orde. Om dat te kunnen constateren moeten we ze aan een nauwkeuriger onderzoek onderwerpen.

Schade aan eiken

Schade aan eiken kan op verschillende manieren ontstaan, bijvoorbeeld door insektevraat, maar ook door milieuvervuiling. Insektevraat is meestal tijdelijk en dan kan een eik zich herstellen. Maar de milieuvervuiling duurt voort met alle gevolgen van dien.

Op de eiken parasiteert een zeer groot aantal verschillende soorten insecten. De meeste richten geen noemenswaardige schade aan maar bij een tweetal is dat anders. Dit zijn de rupsen van de eikebladroller en de wintervlinder. Deze

Fig 2 Kraloo, zomer 1990, oorzaak en gevolg

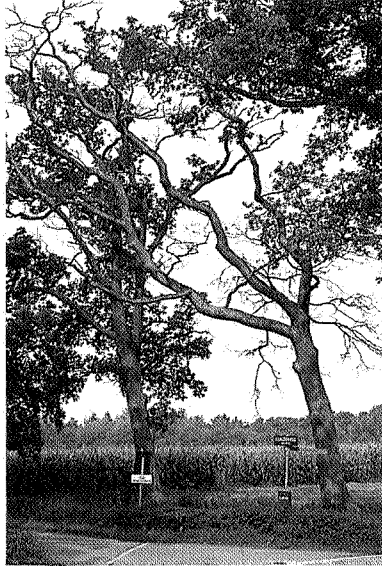

Fig 3 Kraloo, zomer 1990

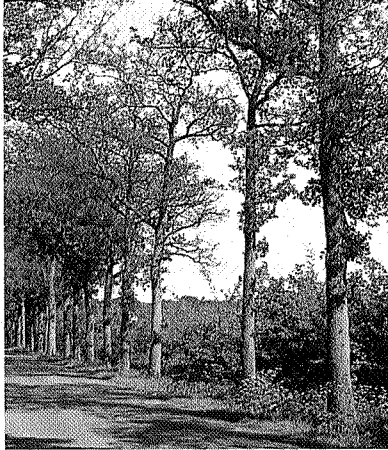
Fig 4 Kraloo, zomer 1990

Fig 5 Kraloo, zomer 1990

Fig 6 Kraloo, zomer 1990

FOTO'S: B. A. BENNEMA

Fig 7 Eiken bij Roden, insektevraat, voorjaar 1990

dieren kunnen in het voorjaar gezamenlijk maar ook wel apart zo massaal voorkomen dat ze de eiken compleet ontbladeren (fig 7). Uiteraard is dit niet gezond voor de eiken, er zal bijvoorbeeld weinig lengte en diktegroei zijn. Maar de bomen kunnen zich hetzelfde jaar nog herstellen. Het is een eigenschap van elke boomsoort dat hij omstreeks de 24e juni of Sint Jan opnieuw uitbot. Vooral bij eiken steken de nieuwe frisgroene bladeren dan duidelijk af tegen het donkergroen van de oudere bladeren. Dankzij deze zogenaamde Sint Jansloten kunnen de kaalgevreten eiken zich weer in een nieuw jasje steken omdat op dat moment de rupsenplaag is uitgewoed. Van geheel andere aard is de aftakeling van de eiken die we tegenwoordig kunnen waarnemen en die te danken is aan de milieuvervuiling. Met name de grondwaterspiegelverlaging en de zure regen spelen een belangrijke rol. Dit aftakelingsproces is progressief: de eik wordt steeds minder vitaal en het eindigt met de dood van de boom. Dat is ook het beeld dat we in Kraloo zien. De aftakeling kan alleen gestopt worden als er geen milieuvervuiling meer zou zijn.

In de tekening van fig 8 zijn de verschillende stadia van de aftakeling van een eiketak afgebeeld.

Stadium A is een gezonde tak. Kenmerkend zijn de dichte, compacte bladermassa's van de tak en de scherp begrensde contouren ervan. Toch is een eik een boom die in vergelijking met andere bomen nogal wat licht doorlaat. Hierdoor valt er in een eikebos vrij veel licht op de bodem en is er een weelderige ondergroei van verschillende soorten planten. Deze geven een gevarieerde humus en dat hebben de eiken nu juist nodig. Dat eikerkronen licht doorlaten is ook op de tekening

te zien: de verschillende bladermassa's van de tak sluiten niet tegen elkaar aan maar er zitten openingen tussen.

In stadium B is de eiketak aangetast. De vochtstroom die vanuit de wortels naar de takken en twijgen gaat, is niet optimaal meer en er verschijnen minder blaadjes aan de twijgen. De bladermassa's worden doorzichtig en de takken en kleinere twijgen worden zichtbaar. De contouren van de bladermassa's worden rafelig. In stadium C zet de tendens zoals die bij stadium B beschreven is zich voort. Steeds minder vocht bereikt de kleinere takken en twijgen, er verschijnen steeds minder bladeren aan en uiteindelijk sterven die takken en twijgen. Als het hard waait knappen ze af. Om toch voldoende blad te kunnen vormen gaat de boom nu korte loten vormen op de dikke hoofdtakken. Deze loten staan dicht op elkaar en vormen een vrij dichte bladermassa rondom die tak.

Maar ook deze twijgen zijn bij het voortschrijdende aftakelingsproces niet levensvatbaar, ze sterven en vallen af. Dan is het met de tak gedaan en zijn we in stadium D aangeland. Op de foto's 9 en 10 staat afgebeeld hoe zoiets er in werkelijkheid uitziet. De eiken van het laantje van foto 9 verkeren in het stadium B. De kronen van de bomen zijn doorzichtig geworden, takken en twijgen zijn duidelijk te zien. Op foto 10 zijn de bomen in stadium C aangeland. Vooral bij de voorste boom is goed te zien dat op de dikke takken talloze korte loten zijn ontsproten. Dat de situatie ernstig is kunt u ook op deze foto zien. De buur van de voorste boom is al een stapje verder en is dood, hij is omgezaagd en afgevoerd.

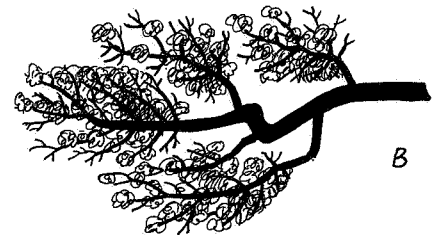
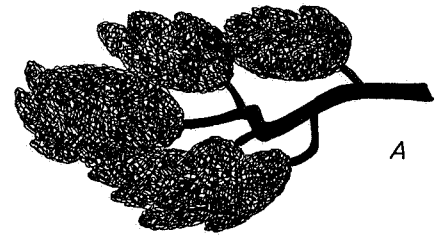

Fig 8 Vier stadia in de aftakeling van een eiketak

Fig 9 Eikenlaantje, stadium B

Op oude schilderijen, tekeningen en foto's kunt u soms goed zien hoe majestueus een gezonde oude eik kan zijn. Natuurlijk hebben ook vroeger lang niet alle eiken er even florissant uitgezien. Op verschillende foto's van oud Drente komen bijvoorbeeld eiken voor met rafelige en ietwat doorzichtige bladermassa's zoals in stadium B. Maar het betreft dan bijna altijd eiken die niet optimaal waren omdat ze bijvoorbeeld langs verkeerswegen of vlak naast gebouwen stonden. Stadium C zult u echter op die oude foto's niet tegenkomen en van een massale en plotselinge achteruitgang is nooit sprake geweest. Dat is nu heel anders. Er is in heel Drente geen eik meer te vinden die nog in stadium A verkeert. Verreweg de meeste zijn in stadium B of C beland of zitten daar ergens tussen in. Zoals u op de foto's van Kraloo hebt kunnen zien heeft een aantal eiken stadium D al bereikt. Hiervoor is beschreven dat massale insektevraat niet dodelijk hoeft te zijn voor gezonde eiken. Maar de insektevraat zal het aftakelingsproces ten gevolge van de milieuvuiling wel versnellen. Het kan dan moeilijk zijn te zeggen waar de boom uiteindelijk aan gestorven is: insekte-

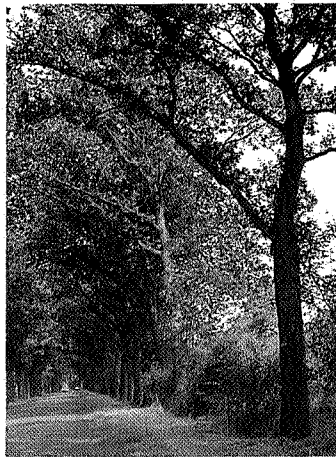

Fig 10 Eikenlaantje, stadium C

vraat of milieuvuiling. Het is echter wel duidelijk dat het zonder die milieuvuiling niet zo ver gekomen zou zijn.

Hoe snel de aftakeling van de eiken omgezet wordt in een massaal sterven is niet te zeggen, want we staan voor een unieke gebeurtenis die nog nooit eerder heeft plaatsgevonden. Maar dat het snel zal gaan moet wel worden gevreesd. Ik heb het tot nu toe alleen maar over eiken gehad. Dat wil niet zeggen dat het met andere bomen in Drente beter gaat. Helaas moet gekonstateerd worden dat deze het ook erg slecht doen, met name met de beuken en de naaldbomen.

Al vele jaren staat de Drentse flora onder grote druk en verdwijnen er vele planten. Nu zijn de bomen aan de beurt. Drente is bezig een sterfhuis te worden.

Hoe nu verder?

Nog afgezien van het feit dat het niet erg gezond kan zijn in een land te leven waar de bomen dood gaan, heeft de bomensterfte ook vergaande economische gevolgen voor Drente. Want deze provincie is bij uitstek een recreatieland en juist die recreatie zal worden getroffen. Nu al is het geen onverdeeld genoegen om in de zomer langs Drentse wegen en door Drentse bossen te gaan, als je tenminste weet waar je naar moet kijken. Maar wie zal straks bijvoorbeeld nog mee willen doen aan een rijwielvierdaagse die door omgezaagde bossen voert en langs lanen met omgekapte bomen? Campings zullen geen bestaan meer hebben, de horeca kan gesloten worden en de inkomsten van vele middenstandsbedrijven zullen gevoelig dalen. In Drente wonen in verhouding veel oudere mensen die de laatste jaren van hun leven in deze van ouds bekend fraaie streken doorbrengen. Deze zogenaamde 'Drenteniers' zullen Drente wel willen verlaten, maar hun huizen zullen onverkoopt worden.

Wat er aan gebeuren moet weet eigenlijk iedereen wel maar het gebeurt alleen niet. De regering publiceert het ene rapport na het andere maar treft geen concrete maatregelen. Als zo vaak worden de milieuproblemen naar de toekomst verschoven, het is immers tot nu toe allemaal nog wel meegevallen.

Die toestand is nu anders aan het worden: het valt niet meer mee. De bomensterfte is begonnen en ze is massaal. Iedereen die het wil zien kan het constateren.

De vraag is nu niet meer: 'hoe kunnen we de schade voorkomen', want schade is er al. Nee, de vraag is nu: 'hoe kunnen we de schade zo klein mogelijk houden'. Vast staat dat we in ieder geval heel snel met maatregelen moeten komen, willen we de schade beperkt houden. Moge dit artikel er toe bijdragen dat de ogen van iedereen geopend worden, want dat is een eerste vereiste. ●